

[Inici](#)

Butlletí EdL

Informa't de les nostres últimes notícies!

Correu electrònic *

La vostra adreça de correu electrònic

[Subscriu-t'hi](#)

Notícies

Modificacions de les bases. Publicades 12/6/2020

[Subvencions per a despeses estructurals d'entitats afectades pel cessament de l'activitat cultural a causa de l'estat d'alarma amb motiu de la COVID 19](#)

Termini de sol·licitud: del 25 de maig al 30 d'octubre del 2020.

[Subvenció per a les despeses de funcionament d'empreses i entitats culturals durant la situació de crisi sanitària ocasionada per la COVID-19](#)

El termini per sol·licitar la subvenció és el 3 al 29 de juny del 2020, ambdós inclosos

Arxiu mensual

[juny 2020](#) (7)
[maig 2020](#) (13)
[abril 2020](#) (11)
[març 2020](#) (13)
[febrer 2020](#) (12)

Una nova història de la literatura catalana

nuvibo - dl., 15/07/2019 - 10:27

Broch, Àlex (dir.). *Història de la literatura catalana*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana: Barcino: Ajuntament de Barcelona, 2013- . [8] vol. ISBN 978-84-412-2253-3.

Acaba d'aparèixer el volum cinquè de la *Història de la literatura catalana*, un projecte

cultural i literari impulsat conjuntament pel Grup Enciclopèdia Catalana, Editorial Barcino i l'Ajuntament de Barcelona. L'obra, dirigida per Àlex Broch, recull i actualitza l'aportació bibliogràfica que el món acadèmic i els estudis històrics han generat al llarg d'aquests darrers trenta anys. Les diferents etapes de l'obra, que tindrà vuit volums en total, han estat dirigides per alguns dels principals especialistes actuals, com Lola Badia, Josep Solervicens, Josep M. Domingo, Enric Cassany, Jordi Castellanos, Jordi Marrugat i Àlex Broch, i hi han participat prop de 70 historiadors i investigadors de la literatura de totes les universitats de parla catalana.

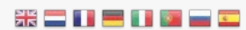
Aquesta *Història de la literatura catalana*, com qualsevol altra història literària, representa un esforç de divulgació i de síntesi de la investigació que s'ha dut a terme per mitjà d'edicions crítiques, tesis doctorals, monografies i articles publicats en revistes especialitzades. Està adreçada en particular als lectors relacionats directament per la seua professió amb l'estudi de la literatura, com ara estudiants i professors de literatura, bibliotecaris i llibreters. Per a tots ells, les històries de les diferents literatures constitueixen un instrument imprescindible. Hi poden trobar tota la informació bàsica sobre autors, obres i períodes, sense haver de recórrer a publicacions disperses sovint de difícil accés. Una història de la literatura pot ajudar un professor, un bibliotecari o un llibreter a l'hora d'elaborar un itinerari de lectures o una sèrie de recomanacions. El lector culte habitual hi pot recórrer pel seu compte, per conèixer altres títols d'un autor que ha llegit per primera vegada o que voldria llegir. Tota lectura, sobretot la dels grans llibres, queda incompleta si es redueix a la lectura individual. Cal prolongar-la amb la literatura crítica que cada autor ha generat, com la que es pot llegir en les diferents històries de la literatura.

Abans de comentar aquesta nova *Història*, em referiré a les altres històries de la literatura catalana, publicades anteriorment, que el lector té a l'abast i que no es poden considerar obsoletes. Continuen sent obres de referència, per tant. Deixe de banda en aquest repàs les de caràcter divulgatiu o directament adreçades a l'ensenyament mitjà. En primer lloc, cal esmentar la *Història de la literatura catalana* de Jordi Rubió, editada en tres volums per les [Publicacions de l'Abadia de Montserrat](#). Aquesta obra va aparèixer originalment en castellà en diverses

ISSN 2696-4201

Cerca en aquest blog

Traductor automàtic

Select Language

Matèries

[llibreries especialitzades](#)(25)
[llibreries](#)(87) [inauguració](#)(30)
[Gremi de Llibreters de Catalunya](#)(20) [Escola de Llibreria](#)(60) [Barcelona](#)(27)
[més etiquetes](#)

parts, entre el 1949 i el 1958, i va ser traduïda i ampliada al català els anys 1984-1986. Es pot considerar la primera gran història general de les nostres lletres. Destaca per la gran quantitat d'informacions inèdites aportades pel seu autor al període entre els segles XVI i XVIII, en aquell moment molt mal conegut. L'extens apartat sobre la Renaixença, encara que només arriba fins als Jocs Florals, representava, en el moment de la seua publicació, l'assaig més ampli i seriós d'explicar la formació d'aquest complex moviment cultural i literari del segle XIX. Jordi Rubió, a més de dur a terme la reconstrucció històrica de l'ambient literari i cultural per situar les obres dins el seu context, tenia també en compte la personalitat creadora de l'escriptor. Com ha assenyalat Jordi Malé, autor d'una excel·lent *Història de les històries de la literatura catalana* (dins *Ordre i cànon a la literatura catalana*, 2a ed., UOC, 2010), aquest interès per l'element humà, personal i original de les obres, superava el sec objectivisme positivista. Jordi Rubió, a més, escrivia molt bé i mostrava una independència d'esperit i una sensibilitat estètica que costa de trobar en l'actualitat. La seua *Història de la literatura catalana* continua sent una de les millors aproximacions a la literatura catalana que es poden llegir.

Després tenim el que és encara el manual per excel·lència: la *Història de la literatura catalana* de Martí de Riquer, Antoni Comas i Joaquim Molas. El Riquer, per dir-ho curt. En la seua primera edició de 1964, de l'editorial Ariel, va ser publicada en quatre volums, encara que el quart, a cura d'Antoni Comas, va aparèixer el 1972. Riquer va publicar els tres volums dedicats a la literatura medieval; més endavant Antoni Comas va continuar el projecte, des de finals del segle XVII fins al XIX, que va quedar interromput a causa de la seua mort prematura. Ja als anys 1984-1985 se'n va canviar el format i es va ampliar a sis volums (quatre amb la part de Riquer i dos amb la de Comas).

En la «Nota preliminar» del primer volum, Martí de Riquer advertia que l'havia guiat un propòsit de divulgació, que feia efectiu tot combinant l'exposició dels materials amb el seu judici crític personal, basat en un sòlid criteri literari. En paraules de Jordi Malé, Riquer aconsegueix de presentar, a fons i en la seva integritat, els autors més destacats i ofereix una vastíssima visió de la literatura catalana de l'edat mitjana. A més, reproduïx diversos passatges de les obres que cita, d'una banda per exemplificar els seus comentaris i, de l'altra, amb l'objectiu de «desvetllar en el lector el desig de llegir aquells textos i aquells autors sobre els quals vaig exposant i opinant».

A partir del 1986 va començar a aparèixer la continuació de la part dedicada a la literatura moderna, dirigida per Joaquim Molas, amb un ampli equip de col·laboradors, que va arribar fins al volum onzè. Representava un canvi d'enfocament molt important. Ja no era la història de la literatura d'un únic autor —Riquer, Comas—, sinó que cada període o cada escriptor era encarregat a un especialista o a un grup d'especialistes. En aquests casos, els resultats solen ser desiguals. El que es guanya per un coneixement més aprofundit de la matèria tractada, es perd per la manca d'una visió unitària i també d'un to personal, que té el seu encant i les seues virtuts. Riquer no ho havia llegit *tot*, però segur que havia llegit més que qualsevol estudiós que ho sap *tot* sobre determinat autor medieval. I això es nota molt. A més, autors com Rubió o Riquer practicaven un enfocament més lliure, més personal, pròxim a la crítica literària. El rigor filològic anava acompanyat de la sensibilitat estètica.

Aquests volums de Riquer-Comas-Molas s'han anat reeditant fins avui i encara són de referència obligada, però no han passat per un procés d'actualització que hauria permès d'incorporar-hi les aportacions dels estudis dels darrers trenta anys. A partir de la dècada dels vuitanta, els trenta anys de normalització del català a l'escola i a la universitat han fet possible una professionalització dels estudiosos de la literatura que ha produït una riquesa de material de coneixement i d'anàlisi com mai no havien tingut fins ara la cultura i la literatura catalanes. Molts plantejaments a l'hora d'analitzar la història de la literatura catalana i moltes dades s'han rectificat o s'han superat. L'enorme creixement de la bibliografia ha fet impossible que una sola persona escriga una història de la literatura catalana (una altra cosa són les síntesis divulgatives).

La primera manifestació d'aquesta voluntat de posar al dia els estudis sobre la literatura catalana ha estat el [Panorama crític de la literatura catalana](#), publicat per Vicens Vives en sis volums (2009-2011), que pren com a model la *Historia y crítica de la literatura española* (Crítica, 1980-2000), dirigida per Francisco Rico. Com es pot llegir en el text de presentació que encapçala el primer volum d'aquesta obra, «ens interessava sobretot descriure l'estat actual de les recerques pel que fa als temes més rellevants de la nostra història literària, destacar les aportacions recents que han fet avançar la comprensió de les obres literàries que la integren, mostrar quins són els buits que s'han de superar i oferir un instrument que facilités la tasca de l'investigador». Cada període i cada autor tractat està encapçalat per una introducció crítica sobre l'estat dels estudis actuals al respecte, i seguit per una selecció o antologia crítica de «la bibliografia existent a hores d'ara sobre les obres, els autors i els períodes del conjunt de la literatura catalana, mostrant de manera panoràmica allò que ja ha estat objecte d'estudi i allò altre que encara queda pendent». La seua utilitat, tant per al lector especialitzat com per a l'estudiant o el lector culte habitual és ben evident. En la pràctica aconsegueix la mateixa funció que una història de la literatura i permet que el lector es faci una idea dels diversos enfocaments amb què s'han tractat els diferents autors i períodes.

Aquest [Panorama](#) ha estat el preludi de la [nova història de la literatura catalana](#) a què feia referència al començament d'aquesta nota. Publicada conjuntament per Enciclopèdia Catalana, Barcino i l'Ajuntament de Barcelona, està estructurada en vuit volums, dels quals ha aparegut fa poc el que fa cinc. Els tres primers estan dedicats a la literatura medieval; el quart, al Renaixement, al Barroc i a la Il·lustració. Els quatre últims, a la literatura contemporània: el cinquè, al segle XIX; el sisè, al Modernisme i al Noucentisme; el setè, a la literatura del 1922 al 1959. Finalment, el vuitè tracta el període que va del realisme històric a la postmodernitat.

Els impulsors d'aquesta iniciativa declaren que «ens trobem davant de la primera història de la literatura catalana planificada i dissenyada de bon començament com una obra col·lectiva i representativa del coneixement acadèmic actual de la matèria». La diferència més visible d'aquesta nova història de la literatura catalana respecte a les anteriors és que la literatura catalana s'estudia com un continuïum històric, abandonant l'esquema inicial de Milà i Fontanals, i continuat posteriorment, que la classificava en Edat Mitjana, Decadència i Renaixença. Aquest esquema es considera a hores d'ara totalment tendencios i inadequat, perquè superposa a l'evolució literària un esquema inspirat no tant en la realitat de la literatura catalana, sinó en allò que hauria hagut de ser. El cas més vistent és el del període que va del segle XVI al XVIII, tradicionalment conegut com a «Decadència». Aquest terme s'ha posat en qüestió, ja que hi va haver una continuïtat literària en català que va reproduir els corrents literaris europeus de l'època, com ara el Renaixement, el Barroc i el Neoclassicisme. Investigacions recents han demostrat que la vitalitat del català literari entre el 1500 i el 1800 era més important que no semblava, sense tenir de tota manera una transcendència pública important a través de la impremta. De fet, el terme «Decadència» va ser posat en voga pels homes de la Renaixença, amb la intenció de desqualificar tot el llarg període que els havia precedit i presentar-se, ells mateixos, com uns salvadors que s'entroncaven directament amb les glòries medievals. El terme de Renaixença també ha estat sotmès pels estudiosos a una certa devaluació. Alguns investigadors restringeixen aquest concepte a les pràctiques literàries que entren en joc en la literatura catalana a partir del 1860 i que s'hi mantenen fins passar la dècada dels vuitanta. De fet, Decadència i Renaixença són dos rètols que s'impliquen mútuament. Si falla l'un, l'altre també.

Un dels majors atractius d'aquesta [Història de la literatura catalana](#) són els articles sobre el context social i cultural dels autors i les obres estudiades que es poden llegir en els diferents volums. Així, en el primer, «Dels orígens al segle XIV», Lola Badia ha redactat un assaig introductor en què tracta punts fonamentals com la literatura catalana medieval i el cristianisme, la guerra i la

cavalleria, la imatge física del món i de l'home, l'oralitat i l'escriptura, o l'escriptor medieval i la tradició. En aquest mateix volum hi ha també altres assaigs introductoris destinats a explicar el context d'autors concrets. En el capítol dedicat a Ramon Llull, a cura de Lola Badia, Joan Santanach i Albert Soler, la mateixa Lola Badia ha redactat dues pàgines introductòries sobre política, difusió del saber i espiritualitat al pas del segle XIII al XIV que ajuden a entendre l'obra i la personalitat de l'autor mallorquí. De la mateixa manera, en el volum III, dedicat íntegrament al segle XV, Rafael Bertran ha escrit un aclaridor assaig sobre el context social de la cavalleria.

Algunes reserves: he trobat a faltar en l'estudi d'autors com March, Martorell o Roig un esforç d'apreciació estètica. Per què el *Tirant* és una gran novel·la? Quin és el seu mèrit literari? De vegades, el to emprat és massa asèptic, cosa que no és garantia de res. Antònia Carré, que s'ha encarregat de l'estudi sobre l'*Espill* de Jaume Roig, demostra que no ha entès aquesta obra. Un altre fet una mica sorprenent és que Lola Badia, en l'assaig dedicat al *Curial*, persisteix a connectar aquesta novel·la amb un fantasmagòric ambient cultural ibèric de les corts dels Trastàmara de la primera meitat del segle XV.

El volum IV, dirigit per Josep Solervicens, és el primer dedicat a la literatura moderna, concretament al Renaixement, Barroc i Il·lustració. En el pròleg que l'encapçala, Solervicens assenyala que l'evolució de la creació literària, «cristal·litza a tot Europa en tres èpoques relativament homogènies: Renaixement, Barroc i Il·lustració. La literatura catalana, al ritme dels canvis epistèmics i estètics de la literatura europea del seu temps, n'assimila els models —en alguns casos amb una sincronia absoluta—, construeix una nova llengua literària, introdueix gèneres, formes i motius que fins aleshores no s'havien conreat mai en català i no solament ofereix una quantitat acceptable de creacions, sinó també d'obres d'una qualitat i una complexitat considerables que mereixen la consideració de clàssics». Es tracta, en definitiva, de superar «les imatges tòpiques i gens falagueres forjades pels renaixentistes del segle XIX», sintetitzades en el rètol despectiu de «Decadència».

El volum aspira a oferir «tant una sistematització de la cultura literària de l'edat moderna com una anàlisi en profunditat i amb rigor dels autors i dels textos literaris catalans més rellevants. No pretén, en canvi, ni descriure asèpticament materials textuais amb voluntat bibliomètrica ni utilitzar les creacions literàries com a mitjà per a entendre la societat que les va generar. Cada època literària estudiada en aquest volum va encapçalada per un extens assaig, titulat respectivament «Concepte de Renaixement, Concepte de Barroc», a cura de Josep Solervicens, i «Concepte d'Il·lustració», signat per Maria Paredes Baulida. Hi ha un primer motiu, però, que provoca la perplexitat del lector. Si la literatura catalana s'incorpora a l'edat moderna, el fet és que aquesta *Història* ventila tres segles en un sol volum, i això suggereix que el balanç, ni que siga quantitativament, és ben magre. I hi ha la qüestió de les obres tractades, que *mereixen la consideració de clàssics*. Els cinc noms que hi apareixen destacats són Cristòfol Despuig, Pere Serafi, Vicent Garcia, Francesc Fontanella i Joan Ramis. Clàssics, incloent-hi el pobre Pere Serafi? Es pot dir que aquestes obres han passat a formar part de les lectures habituals de qualsevol lector culte? Finalment, si hi va haver Renaixement, Barroc i Il·lustració, sobretot el primer i el tercer van ser a l'àrea perifèrica del sud d'Europa un fenomen de baixa intensitat, per dir-ho amb paraules educades. Maria Paredes Baulida, en l'assaig dedicat a la Il·lustració, conclou que la perifèria del sud d'Europa «no fou capaç de sortir de la minoria d'edat ni de la foscor propiciades pel despotisme polític i el fanatisme religiós. A més, l'àmbit català, tot i intentar obrir-se a Europa, es va veure notòriament afectat per les conseqüències que tingué per a la cultura i la llengua pròpia la progressiva incorporació dels seus territoris a la Nova Planta borbònica espanyola».

Josep Solervicens, en el pròleg abans citat, deixa clar que aquest volum estudia només obres *literàries en català*, és a dir, obres de ficció o, si més no, amb una voluntat estilística. En queden fora, per tant, dietaris com els de mossèn Porcar i Joaquim Aierdi, que potser no presenten cap voluntat de creació literària, però

que com a mínim són divertits. Sí que es dedica una pàgina —una pàgina només— al *Calaix de sastre* del Baró de Maldà, encara que s'adverteix que «només des d'una determinada lectura contemporània de la memorialística, entesa com a literatura del jo, o des d'un vessant estilístic, alguns passatges del *Calaix de sastre* poden ser caracteritzats des de paràmetres literaris». Queda en l'aire la qüestió essencial: val la pena llegir el patracol del Baró, sí o no? Sembla que no. També queden fora d'aquesta panoràmica —ni s'esmenten— obres historiogràfiques ben interessants publicades durant la primera meitat del segle XVI, com la *Primera part de la història de València*, de Pere Antoni Beuter. Aquesta obra, igual que les d'altres historiadors com Ponç d'Icart o Joan Binimelis, va ser continuada en castellà. Hi va haver, certament, una continuïtat de la literatura en català durant el període d'aquests tres segles, però això no pot amagar les ruptures que es van produir en la producció i el consum d'aquesta literatura.

Arribem finalment, en aquest repassada, a l'últim volum que ha aparegut d'aquesta *Història de la literatura catalana*, el cinquè, dirigit per Enric Cassany i Josep M. Domingo, el primer dels quatre dedicats a la literatura contemporània, en aquest cas al Vuit-cents. Els dos assaigs que obren aquest volum estan dedicats al context general vuit-centista. El primer, obra de Joan Lluís Marfany, porta per títol «La vida literària i la literatura catalana, de la crisi de l'Àntic Règim a l'ordre liberal». Els epígrafs d'aquest assaig apunten a temes clau, com ara «Renaixença: història i crítica d'un concepte», «Diglòssia i nacionalisme espanyol», «Literatura espanyola o literatura catalana». El segon, amb el títol de «Poètiques», a cura de Josep M. Domingo, ressegueix la creació d'una consciència literària durant la primera meitat del XIX. Aquest volum és, des del punt de vista històric, el més important: el Vuit-cents, com assenyalen els seus directores, és el temps «fundacional de la literatura com a capital simbòlic imprescindible per a qualsevol societat moderna» i en el nostre cas concret «el vuit-cents, en efecte, *inventa* alhora la matèria de què s'ocupen aquest i la resta dels volums de la nostra *Història* i el gènere mateix a què s'acullen».

El segle XIX és segurament l'època més complexa de la nostra història literària i, fins fa poc, el més mal conegut. Hi ha pesat molt el rebuig tant del Modernisme com del Noucentisme. Per al primer, no era més que fullaraca retòrica i carca, entestada a *viure del passat*. El segon el va demonitzar com a desviació romàntica. El panorama es complicava amb la visió que els mateixos protagonistes del Vuit-cents tenien d'ells mateixos i de la literatura anterior. Per això són d'un especial interès els assaigs inicials dedicats a dibuixar una panoràmica del complex cultural i literari d'aquest segle. Josep M. Domingo signa també l'assaig «Renaixença i literatura catalana, 1859-1893», en què tracta aspectes com ara «El tombant del 1859: la llengua i la literatura catalanes en societat», «El concepte i el discurs de la "renaixença"», o «El català com a llengua literària». La resta del volum recull diversos estudis monogràfics que abracen tots els gèneres de la literatura contemporània. Cal destacar-ne el dedicat a la crítica literària, que signa Enric Cassany amb el títol de «Les idees i la crítica literària». El lector hi trobarà també extensos estudis sobre les figures centrals de la literatura catalana del XIX, com Verdaguer, Guimerà i Oller, però també sobre Marià Aguiló, Víctor Balaguer o Teodor Llorente. La literatura popular, representada sobretot pel sànet, hi apareix àmpliament tractada. En el camp de la narrativa, a més de l'estudi més extens, dedicat a Oller, Enric Cassany ha redactat un capítol que ofereix una panoràmica general molt completa i ha tingut el bon gust de dedicar un estudi independent a Marià Vayreda, autor dels *Records de la darrera carlinada*, un dels millors llibres de la literatura del XIX. La síntesi crítica que dedica Cassany a aquesta obra és excel·lent, com la que signa Josep M. Domingo sobre el poema d'Aribau, *A la pàtria*, o la de Ramon Pinyol i Joan Santanach sobre *Los dos campanars* de Verdaguer. Aquests assaigs aconseguen un equilibri entre anàlisi i valoració, i inciten a llegir les obres estudiades.

Mentre esperem que apareguen la resta dels volums, dedicats a la literatura catalana del segle XX fins a l'actualitat, us recomane la lectura de la *Literatura*

catalana contemporània de Joan Fuster (2a ed., Curial, 1976) i del *Curs de literatura catalana contemporània* de Gabriel Ferrater. Aquest últim acaba de ser editat fa poc (Empúries, 2019).[1] No són obres de consulta. Cal llegir-les completes, i val la pena llegir-les completes. Sense temor d'exagerar, són dues obres de lectura obligatòria per a qualsevol interessat en la literatura catalana. El *Curs de literatura catalana contemporània*, de Gabriel Ferrater, arreplega, en un sol volum, la transcripció de les conferències que va impartir durant els cursos 1965-1966 i 1966-1967 per encàrrec de la Càtedra de Llengua i Literatura Catalana de la Universitat de Barcelona. Juntament amb el llibre de Fuster, aquestes conferències de Ferrater crec que són l'aproximació més intel·ligent i més suggestiva a la literatura catalana contemporània. Ferrater, concretament, enfoca la literatura catalana en gran, és a dir, la situa i l'explica en relació sempre al sistema general de la literatura europea. I s'hi aproxima amb una gran varietat de procediments, des de la psicoanàlisi a l'apunt sociològic o històric, passant pel comentari estilístic o estrictament lingüístic, o les anècdotes personals.

Enric Iborra

Professor de llengua i literatura, autor de *La literatura recordada* i del blog *La serp blanca*

[1] Ha estat [ressenyat](#) recentment en aquest mateix blog. (N. de la R.)

tipus document

[llibres](#)

[Butlletí](#)

Afegeix un nou comentari

El vostre nom

Comment *

[Sobre els formats de text](#) ⓘ

Les adreces web i de correu electrònic es transformen en enllaços automàticament.

Etiquetes HTML permeses: `<a href hreflang>` `` `` `<cite>` `<blockquote cite>` `<code>` `<ul type>` `<ol start type>` `<i>` `<dl>` `<dt>` `<dd>`

Les línies i paràgrafs es trenquen automàticament.

Assumpte

Desa

Preview

Blog de l'Escola de Llibreria 2013-

[Facultat d'Informació i Mitjans Audiovisuals – Universitat de Barcelona](#)

[Gremi de Llibreters de Catalunya](#)

El Blog de l'Escola de Llibreria no subscriu necessàriament les opinions expressades pels autors dels articles.

Els continguts del blog de l'Escola de Llibreria de la Facultat d'Informació i Mitjans Audiovisuals de Barcelona estan subjectes a una llicència **BY-NC-**

ND de CC.

RSS

Segueix-nos també a:

[Contacte](#)

